

**ПРИКАЗНОЕ ПРОИЗВОДСТВО В ГРАЖДАНСКИХ ДЕЛАХ
И ТРУДОВЫЕ СПОРЫ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ
В УКРАИНЕ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ**

Колосов И. В.

*ЧП Колосов В. А.
г. Никополь, Украина*

В работе раскрываются актуальные проблемы применения института приказного производства в гражданских делах при рассмотрении трудовых споров; проводится сравнение правового регулирования института приказного производства по законодательству Украины и Российской Федерации; приводятся рекомендации к улучшению, модернизации данного института процессуального права с учетом специфики рассмотрения трудовых споров.

Ключевые слова: приказное производство, процессуальное право, трудовые споры.

Введение. Судебная защита норм материального права требует наличия эффективных и мобильных процессуальных форм, которые бы соответствовали специфике защищаемых ими правоотношений. Как указывалось в предыдущих работах, «актуальність пропонованого дослідження полягає у необхідності наукового осмислення співвідношення існуючої системи вирішення індивідуальних трудових спорів та пропонованої (запровадження системи трудової юстиції та Трудового процесуального кодексу; ймовірності співіснування старих та нових форм процесуального захисту трудових прав працівників» [5]. Из приведенного следует связь актуальности предлагаемого исследования с важными научными и практическими задачами, поскольку наличие эффективных процессуальных форм разрешения трудовых споров в Украине повысит уровень правовой защищенности трудящихся и доверия народа к судебной системе в целом. Эффективная защита права на труд является одним из важнейших элементов сохранения социальной стабильности и процветания государства и общества, в связи с чем настоящее исследование имеет повышенную социальную значимость.

Проблема заключается в применимости некоторых институтов гражданского процесса к трудовым спорам с учётом их специфики, соотношении норм гражданского процессуального и трудового права и возникшими в связи с этим потребностями упрощения процессуальных форм, избавления их от лишней перегруженности формализмом, волокитой, улучшения уровня их доступности для рядового работника. Отдельным аспектам проблемы были посвящены работы Чанышевой Г. И., Костян И. А., Пискарева И. К., Шеломова Б. А. [4], Курас Т. Л., Яркова В. В., Решетникова И. В., Цихоцкого А. В., Жуйкова В. М., Черных И. И., Уткиной И. В., Аргунова В. Н.

[3] и других, однако применение института приказного производства по отношению к специфике трудовых споров остается неразрешенным.

В связи с этим целью предлагаемого исследования является поиск новых форм процессуального урегулирования рассмотрения трудовых споров по правилам приказного производства при помощи анализа, сравнения, синтеза, формальной логики, дедукции и индукции и других методов научного познания.

Изложение основного материала. Анализ современного процессуального законодательства дает основания полагать, что приказное производство (судебный приказ) является особой формой судебного решения по ограниченному кругу предъявляемых требований. В контексте данного исследования нас интересуют требования, касающиеся взыскания заработной платы, так как это – одна из наиболее важных и значимых для простого работника категорий трудовых споров.

Само по себе приказное производство изначально призвано облегчить рассмотрение некоторых категорий дел, упростить и ускорить процедуру судебного рассмотрения, приблизить эффективность судопроизводства к социально желаемому и ожидаемому.

В Украине институту приказного производства посвящен раздел II Гражданского процессуального кодекса Украины (далее – ГПК). В частности, ст. 95 ГПК установлено, что «судовий наказ є особливою формою судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених статтею 96 цього Кодексу»; «із заявою про видачу судового наказу може звернутися особа, якій належить право вимоги, а також органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб»; «судовий наказ підлягає виконанню за правилами, встановленими для виконання судових рішень у порядку, встановленому законом» [2].

Пунктом 1 статті 96 ГПК передбачається, що «судовий наказ може бути видано, у разі якщо заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати» [2]. Крім того, по содержанию ст.ст. 97-106 ГПК, «заява про видачу судового наказу подається до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності, встановленими цим Кодексом»; «заява про видачу судового наказу подається в суд у письмовій формі. У заяві повинно бути зазначено: 1) найменування суду, в який подається заява; 2) ім'я (найменування) заявника та боржника, а також ім'я (найменування) представника заявника, якщо заява подається представником, їхнє місце проживання або місцезнаходження; 3) вимоги заявника і обставини, на яких вони ґрунтуються; 4) перелік документів, що додаються до заяви. Заява підписується заявником або його представником і подається з її копіями та копіями доданих до неї документів відповідно до кількості боржників. До заяви, яка подається представником заявника, повинно бути додано документ, що підтверджує його повноваження. До заяви про видачу судового наказу додається документ, що підтверджує сплату судового збору. До неналежно оформленої заяви застосовуються положення статті 121 цього Кодексу»; «за подання заяви про видачу судового наказу справляється судовий збір у розмірі, встановленому законом. У разі відмови в прийнятті заяви про видачу судового наказу або в разі скасування судового наказу внесена сума судового збору стягувачу не повертається. У разі пред'явлення стягувачем позову до боржника у порядку позовного провадження сума судового збору сплаченого за

подання заяви про видачу судового наказу зараховується до суми судового збору, встановленої за позовну заяву»; «суддя повертає заяву про видачу судового наказу, у разі якщо: 1) заявник у встановлений судом строк не усунув недоліки заяви про видачу судового наказу; 2) до моменту відкриття наказного провадження надійшло звернення заявника про повернення заяви про видачу судового наказу; 3) наявні обставини, зазначені у пунктах 2-4 частини третьої статті 121 цього Кодексу. Про повернення заяви про видачу судового наказу суддя постановляє ухвалу. Суддя відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу, у разі якщо: 1) заявлено вимогу, не передбачену статтею 96 цього Кодексу; 2) із заяви і поданих документів вбачається спір про право; 3) наявні обставини, зазначені у пунктах 2-5 частини другої статті 122 цього Кодексу. Про відмову у прийнятті заяви суддя постановляє ухвалу. У разі якщо в заяві про видачу судового наказу містяться вимоги, частина з яких не підлягає розгляду в порядку наказного провадження, суд постановляє ухвалу про відмову у прийнятті заяви про видачу судового наказу лише в частині цих вимог. У разі якщо заявлені вимоги між собою взаємопов'язані і окремих їх розгляд неможливий, то суд відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу. У разі якщо боржником у заяві про видачу судового наказу, щодо якої відсутні підстави для її повернення чи відмови у видачі судового наказу, вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця, суддя не пізніше двох днів з дня надходження такої заяви звертається до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання фізичної особи-боржника. Інформація про місце проживання (перебування) фізичної особи-боржника має бути надана протягом трьох днів з моменту отримання відповідним органом реєстрації місця проживання (перебування) особи відповідного звернення суду. У разі якщо за результатами розгляду отриманої судом інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи-боржника буде встановлено, що заява про видачу судового наказу не підсудна цьому суду, суд повертає стягувачу заяву про видачу судового наказу. У разі якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи-боржника, суд відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу. Питання про відкриття наказного провадження або відмову у прийнятті заяви про видачу судового наказу суддя вирішує не пізніше наступного дня з дня надходження заяви до суду, закінчення строку, встановленого для усунення недоліків заяви про видачу судового наказу та не пізніше наступного дня після отримання судом у порядку, передбаченому частиною шостою цієї статті, інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи-боржника. Про відкриття наказного провадження суддя постановляє ухвалу»; «повернення заяви у випадку, встановленому частиною першою статті 100 цього Кодексу, не є перешкодою для повторного звернення з такою самою заявою після усунення її недоліків. Відмова у прийнятті заяви унеможливує повторне звернення з такою самою заявою. Заявник у цьому випадку має право звернутися з тими самими вимогами у позовному порядку»; «у разі прийняття судом ухвали про відкриття наказного провадження, суд у триденний строк з моменту її постановлення видає судовий наказ по суті

заявлених вимог. Видача судового наказу проводиться без судового засідання і виклику стягувача та боржника для заслуховування їх пояснень»; «у судовому наказі зазначаються: 1) дата видачі наказу; 2) найменування суду, прізвище та ініціали судді, який видав судовий наказ; 3) ім'я (найменування) стягувача і боржника, їх місце проживання або місцезнаходження; 4) посилання на закон, на підставі якого підлягають задоволенню заявлені вимоги; 5) сума грошових коштів, які підлягають стягненню, а також розрахунковий рахунок боржника (юридичної особи) в установі банку, з якого повинні бути стягнуті грошові кошти, якщо такий повідомлений заявником; 6) сума судових витрат, що сплачена заявником і підлягає стягненню на його користь з боржника; 7) відомості про порядок та строки подання заяви про скасування судового наказу. Судовий наказ має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження» (606-14) та обов'язково містити положення про дату видачі судового наказу стягувачу, дату набрання судовим наказом законної сили та строк пред'явлення судового наказу до виконання. Зазначені відомості вносяться до судового наказу у день його видачі стягувачу для пред'явлення до виконання. Судовий наказ складається і підписується суддею у двох примірниках, один з яких залишається у справі, а другий скріплюється печаткою суду і видається стягувачу після набрання ним законної сили; «після видачі судового наказу суд не пізніше наступного дня надсилає його копію боржникові рекомендованим листом із повідомленням. Одночасно з копією судового наказу боржникові надсилається копія заяви стягувача з копіями доданих до неї документів. Копія судового наказу разом з податками надсилаються фізичній особі-боржнику на адресу, зазначену в документах, передбачених частиною шостою статті 100 цього Кодексу, а боржнику – юридичній особі чи фізичній особі-підприємцю, – за адресою місцезнаходження (місця проживання), зазначеній в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Днем отримання боржником копії судового наказу є дата, зазначена у поштовому повідомленні про вручення. У разі якщо боржник відмовляється від отримання копії судового наказу або відсутній за вказаною адресою, днем отримання боржником копії судового наказу є день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову боржника отримати копію судового наказу чи відмітки про відсутність боржника за вказаною адресою»; «боржник має право протягом десяти днів з дня отримання копії судового наказу та доданих до неї документів подати заяву про його скасування. Заява про скасування судового наказу може також бути подана органами та особами, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Заява про скасування судового наказу подається в суд у письмовій формі. У заяві про скасування судового наказу має бути зазначено: 1) найменування суду, в який подається заява; 2) ім'я (найменування) стягувача та боржника, а також ім'я (найменування) представника боржника, якщо заява подається представником, їхнє місце проживання або місцезнаходження; 3) наказ, що оспорується; 4) посилання на обставини, які свідчать про повну або часткову необґрунтованість вимог стягувача; 5) посилання на докази, якими боржник обґрунтовує свої заперечення проти вимог стягувача; 6) перелік документів, що додаються до заяви. Заява підписується боржником або його представником і подається з її копією та копіями доданих до неї документів для надання стягувачеві. До заяви, яка подається пред-

ставником боржника, має бути додано документ, що підтверджує його повноваження. До неналежно оформленої заяви про скасування судового наказу застосовуються норми статті 121 цього Кодексу»; «заява про скасування судового наказу реєструється у день її надходження до суду в порядку, встановленому частиною третьою статті 11-1 цього Кодексу, та не пізніше наступного дня передається визначеному судді. Заява боржника про скасування судового наказу, подана після закінчення строку, встановленого частиною першою статті 105 цього Кодексу, залишається без розгляду, якщо суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку для подання цієї заяви. У разі якщо суд прийшов до висновку про поновлення строку на подання заяви про скасування судового наказу, який набрав законної сили, то в ухвалі про прийняття такої заяви до розгляду суд має вирішити питання про зупинення виконання судового наказу. Про залишення заяви про скасування судового наказу без розгляду чи про прийняття такої заяви до розгляду суд постановляє ухвалу. Питання про прийняття заяви про скасування судового наказу до розгляду суд вирішує не пізніше наступного дня після її передачі визначеному судді. Копія ухвали про прийняття заяви про скасування судового наказу до розгляду не пізніше наступного дня з дня її постановлення надсилається стягувачу та боржнику. Разом з копією ухвали стягувачу та боржнику надсилається повідомлення про час і місце розгляду заяви про скасування судового наказу, а стягувачу надсилається також копія такої заяви та доданих до неї документів. Заява про скасування судового наказу розглядається судом протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про прийняття такої заяви до розгляду у відкритому судовому засіданні. Неявка осіб, належним чином повідомлених про час і місце розгляду заяви про скасування судового наказу, не перешкоджає розгляду такої заяви. Головуючий відкриває судові засідання і з'ясовує, хто із викликаних осіб з'явився, встановлює їх особу, перевіряє повноваження представників, після чого повідомляє зміст заяви про скасування судового наказу і з'ясовує думку осіб, які беруть участь у розгляді такої заяви. За результатами розгляду заяви про скасування судового наказу суд має право: 1) залишити заяву про скасування судового наказу без задоволення; 2) скасувати судовий наказ та роз'яснити, що заявлені стягувачем вимоги можуть бути розглянуті у позовному провадженні з додержанням загальних правил щодо пред'явлення позову; 3) змінити судовий наказ. Про залишення заяви про скасування судового наказу без задоволення та про скасування судового наказу суд постановляє ухвалу, а в разі зміни судового наказу видає судовий наказ. Змінений судовий наказ чи судовий наказ, щодо якого суд прийняв ухвалу про залишення заяви про його скасування без задоволення, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, встановленому цим Кодексом»; «у разі ненадходження від боржника заяви про скасування судового наказу протягом трьох днів після закінчення строку на її подання судовий наказ набирає законної сили і суд видає його стягувачеві для пред'явлення до виконання. Якщо суд за результатами розгляду заяви про скасування судового наказу прийняв ухвалу про залишення такої заяви без задоволення або змінив судовий наказ, то судовий наказ чи змінений судовий наказ набирає законної сили після закінчення строку на подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги судовий наказ чи змінений судовий наказ, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом».

Анализируя аналогичные положения ГПК Российской Федерации [1], следует отметить то, что положение и процессуальный статус приказного производства между нашими странами, в принципе, сходны. Однако, в РФ процедура приказного производства более проста и лаконична; она соответствует украинской до принятия Закона Украины «О судостроительстве и статусе судей» от 07.07.2010 года.

Касаемо трудовых споров, в ранее опубликованных работах указывалось на проблемность применения института приказного производства, поскольку «відповідно до ст.ст. 33, 34 Закону України «Про оплату праці», у разі затримки виплати заробітної плати, на користь працівника підлягає стягненню сума інфляції та компенсація втрати частини заробітної плати у зв'язку з затримкою термінів її виплати. Дані виплати не являються основною чи додатковою заробітною платою, а відтак вимоги про їх стягнення можуть розглядатися виключно у позовному провадженні. А з огляду на те, що чинними нормами ЦПК заборонено звернення до суду із вимогами позовного провадження без попереднього звернення до суду із заявою про видачу судового наказу, якщо вимога може бути розглянута за правилами наказного провадження, працівники, права яких порушені, не мають можливості швидко і вчасно захистити свої права; «виникає досить абсурдна ситуація, коли за захистом порушеного права працівник повинен звертатися до суду, як мінімум, двічі: спочатку – в порядку наказного провадження – із заявою про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати, а потім – із позовною заявою про стягнення компенсації втрати частини заробітної плати у зв'язку з затримкою термінів її виплати та інфляційних сум за цей період. Дана схема суперечить загальним принципам побудови галузей процесуального права (неможливість повторного розгляду однієї і тієї ж самої справи), а також є неприйнятною для вирішення трудових спорів»; «таким чином, очевидною є необхідність розробки Трудового процесуального кодексу, який би врегулював наведені та інші колізії та містив просту і доступну для працівників процедуру вирішення трудових спорів» [6].

Выводы. Проведенным исследованием, достигшим своей цели, установлены два основных недостатка института приказного производства для рассмотрения трудовых споров в Украине: его неоправданная усложненность и несоответствие специфике рассмотрения трудовых споров. С целью устранения данных недостатков при разработке проекта Трудового процессуального кодекса предлагается имплементировать институт приказного производства в редакции, существовавшей до принятия Закона Украины «О судостроительстве и статусе судей» от 07.07.2010 года и дополнить после слов о том, что «судовий наказ може бути видано, у разі якщо заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати» словами «а також інфляції та компенсація втрати частини заробітної плати у зв'язку з затримкою термінів її виплати». В то же время дальнейшими направлениями научных изысканий является изучение соотношения институтов приказного и искового производства в аспекте трудовых споров, модернизации последнего и т. п., что в целом усилит уровень правовой защищенности трудящихся и правового регулирования трудовых правоотношений в Украине.

Список літератури:

1. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации : Федеральный Закон от 14.11.2002 № 138-ФЗ // Режим доступа. – [Электронный ресурс] : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_145448.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
3. Колосов І. В. Актуальні проблеми застосування інституту заочного розгляду цивільних справ при вирішенні трудових спорів за правилами чинного законодавства України / І. В. Колосов // Наукове періодичне видання «Актуальні питання публічного та приватного права». – 2013. – № 2 (02). – С. 84-86.
4. Колосов І. В. Апеляційне провадження у справах про трудові спори: сучасний стан, проблематика та можливі шляхи імплементації зарубіжного досвіду / І. В. Колосов // Наукове періодичне видання «Карпатський правничий часопис». – 2013. – № 1 (01). – С. 45-50.
5. Колосов І. В. Загальні положення про порядок вирішення індивідуальних трудових спорів у сучасній Україні: проблемні аспекти / І. В. Колосов // Основні напрями реформування законодавства України в умовах розбудови демократичної держави. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2012. – С. 114-116.
6. Колосов І. В. Трудові процесуальні правовідносини в Україні: сучасний стан та проблематика / Ілля Вадимович Колосов // Національне та міжнародно-правове забезпечення стабільного розвитку : у 3-х ч. – Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2012. – Ч. III. – С. 17-20.

Колосов І. В. Наказне провадження у цивільних справах і трудові спори: порівняльний аналіз в Україні і Російській Федерації / І. В. Колосов // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2013 – Т. 26 (65). № 2-2. – С. 151-157.

В роботі розкриваються актуальні проблеми застосування інституту наказного провадження у цивільних справах при розгляді трудових спорів; проводиться порівняння правового регулювання інституту наказного провадження за законодавством України і Російської Федерації; приводяться рекомендації щодо покращення, модернізації даного інституту процесуального права з урахуванням специфіки розгляду трудових спорів.

Ключові слова: наказне провадження, процесуальне право, трудові спори.

**COMPARATIVE ANALYSIS OF ORDINARY PROCEDURE
IN CIVIL AND LABOUR CASES IN UKRAINE AND RUSSIAN FEDERATION**

Kolosov I. V.

lawyer of private businessman Kolosov V. A., Nikopol, Ukraine

The main task of laws' scientists is the looking for new correct modern forms of regulation of public relations and its real legal protect. In this way the question of effective law protect of labour become more and more important, because the labour is the source of life. In this connection article has been devoted to questions of comparative the native law systems of civil judicial to ask the question: what of them were more correct for labour cases. Was analyzed the past and nowadays laws' forms itself and in connect with labour's payment law. Perspective directions of scientific researches are studied in a context labour (as well as material) and judicial straight in connection with and choose a theme. Actuality of the offered research consists in the necessity of scientific comprehension the correlation of the existent system of decision of individual labour disputes and offered (introduction of the system of labour justice and Labour Procedural Codex; probabilities of coexistence of old and new forms of judicial defense of labour rights of workers. Applicability of some institutes of civil procedure is in-process studied to the labour cases taking into account their specific, correlation of norms of civil judicial and labour law and arising up in this connection necessities of simplification of judicial forms, deliverances them from a superfluous overload by formalism, procrastination, improvements of level of their availability for an ordinary worker. Recommendations, which took out during research, which, in opinion of author, on the whole will strengthen the level of legal protected of worker and legal adjusting of labour legal relationships in Ukraine.

Key words: ordinary procedure, judicial law, labour cases.